

2016

EN RAPPORT FRÅN MILJÖ- OCH ENERGIDEPARTEMENTET

Folk- och Naturkonferens 2016

– steg framåt för friluftslivet

REGERINGSKANSLIET

Miljö- och energidepartementet

I denna rapport redogörs för de dialoger, föredrag och diskussioner som hölls under konferensen Folk och Natur 2016 - steg framåt för friluftslivet. Konferensen ägde rum 10 februari 2016 på Naturhistoriska riksmuseet, Stockholm.

Produktion: Miljö- och energidepartementet

Foto: Omslagsbild och naturbild sid. 13, Folio Bildbyrå.
Övriga bilder Regeringskansliet.

Artikelnummer: M2016.01

Friluftslivet – nu tar vi steg framåt!

*Gunvor G. Ericson, Statssekreterare
Miljö- och energidepartementet*

(Talmanuskript, det talade ordet gäller)

Jag vill börja med att tacka er för att ni vill medverka till att forma framtidens friluftslivspolitik! Och tack till Jan-Olof och Riksmuseet för att vi får låna era lokaler detta jubileumsår – 100 år i Frescati. Grattis till jubilarerna!

Jag är glad att ni är så många som har valt att medverka idag! Ni som är här är nyckelpersoner som representerar friluftslivspolitikens bredd i samhället: lokalt, regional och nationellt, inom organisationer, kommuner, myndigheter och det privata. Vårt syfte med dagen är att få höra era tankar och erfarenheter om hur regeringen kan stärka friluftslivet och utveckla friluftslivspolitiken. Det ser jag fram emot!

Regeringen anser att det behövs en tydlig ambitionshöjning för att nå friluftslivsmålen, tillsammans med miljömålen. Friluftsliv, biologisk mångfald, naturturism och ekoturism är högt prioriterade områden i regeringens arbete.

Vi har uträttat mycket sedan vi tillträdde hösten 2014, och vi arbetar vidare med att stärka friluftslivs- och naturvårdspolitiken. Jag vill ge er några exempel.

Regeringen har markant ökat satsningarna på friluftslivet i budgeten för 2016 och framåt. Vi har höjt statsbidragen till friluftslivsorganisationerna med 20 miljoner kronor till nära 48 miljoner kr. Genom föreningslivets viktiga arbete får nu mycket större grupper möjlighet att komma ut i naturen – och få en djupare förståelse för natur- och miljöfrågor. Det är positivt att många nya projekt satsar på barn och ungdomar, nyanlända ungdomar, skolprojekt, lärarutbildning, allemansrätt, och integration av nya svenskar.

Friluftslivet har alltid varit en hörnsten i naturvårdspolitiken. Möjligheten att komma ut i naturen och ge oss en god hälsa är en av de viktiga ekosystemtjänster naturen ger oss.

Gunvor G. Ericson, statssekreterare

Regeringen har gjort en stor satsning på att skydda och sköta värdefull natur. Anslagen har höjts från 1,4 miljarder kr under 2014 till 2,3 miljarder kr år 2016 och framåt. Detta är den största höjningen för naturvårdsarbetet någonsin. Detta stärker också värden för friluftslivet genom att säkra tillgången till attraktiv natur för friluftslivet och förbättra tillgängligheten för alla, exempelvis genom ledssystem och information.

Regeringen har uppmärksammat behovet av att fortsätta utveckla samverkan och ansvaret mellan friluftslivets myndigheter. Naturvårdsverket har fått flera nya uppdrag för att vidareutveckla friluftslivet. Områden som har betydelse för friluftsliv och vandringsleder ska bättre kartläggas och verket ska även föreslå nya leder. Verket ska vidare utveckla digital information om naturområden och har fått i uppdrag att ta fram en långsiktig strategi för att kommunicera allemansrätten.

Regeringen anser att skogens sociala värden är viktiga och bör uppmärksammas mer i rådgivnings- och informationsinsatser. Skogsstyrelsen har därför fått i uppdrag att arbeta mer med dessa frågor.

Länsstyrelserna är nyckelaktörer på regional nivå för att genomföra politiken och har därför fått ett tydligare ansvar för att samordna friluftslivsfrågorna regionalt. I år får Länsstyrelserna ökade resurser för att stärka sitt arbete med friluftsliv.

Regeringen har också lagt nya uppdrag inom natur- och ekoturism till Tillväxtverket och VisitSweden. Vi har satsat 10 miljoner kr per år i 4 år för att bland annat utveckla turistdestinationer och stärka utvecklingen av nya hållbara produkter och upplevelser. VisitSweden har fått utökade anslag om 10 miljoner kronor per år i 4 år för att öka marknadsföringen av Sverige som turistland. I dessa satsningar ingår hållbar natur- och ekoturism.

Sveriges första friluftslivspolitik antogs av Riksdagen 2010. Politikens övergripande mål är att stödja människors möjligheter att vistas ute i naturen och utöva friluftsliv där allemansrätten utgör en grund. Alla ska ha möjlighet till naturupplevelser, välbefinnande, social gemenskap och ökad kunskap om natur och miljö.

Nyligen har de tio målen för friluftslivspolitikerna utvärderats för första gången. Denna utvärdering kommer att vara viktig i arbetet framöver med att förbättra och stärka genomförandet av friluftslivspolitikerna.

Vi behöver fortsätta förbättra förutsättningarna för alla människor att utöva friluftsliv. En utmaning är att nå de som inte är organiserade i friluftsföreningar. Hur kan civilsamhället hjälpa till med att fler upptäcker naturen? Och hur kan friluftslivet fortsätta att bidra till att integrera nya svenskar i samhället?

Vi behöver fortsätta att göra det lättare för alla att hitta ut. Tillgänglighet handlar också om att det finns information och kunskap som är lätt att hitta och använda. Behovet av digital information, vägledning och naturguider ökar.

Vi behöver fortsätta förbättra utbildning och kunskap om friluftslivet. Vi behöver en kunskapsbas, grundad på forskning och statistik. Riksdagens mål om god kunskap om friluftslivet innebär att det bör finnas etablerad forskning och statistikinsamling kring friluftsliv som utgår från ämnesfältets bredd och mångvetenskapliga karaktär och är långsiktig över tiden. Hur ser det framtida kunskapsbehovet ut i vårt föränderliga samhälle?

Det måste finnas natur som är tillgänglig och attraktiv för alla barn och vuxna att gå ut i, oavsett var man bor! Vi behöver arbeta mera med att stärka friluftslivets värden i vårt landskap. Jag vill framhålla att regeringen anser att den tätortsnära naturen är av stor betydelse. Vi ser att det finns behov av strategisk planering och förvaltning av tätortsnära natur för att bevara den biologiska mångfalden, våra kulturmiljöer och inte minst förbättra förutsättningarna för friluftslivet. Storstads-länen Stockholm, Skåne och Västra Götaland har haft ett särskilt uppdrag om skydd av tätortsnära natur. Satsningen har varit framgångsrik och regeringen vill att arbetet ska fortsätta.

Regeringen anser att kommunernas arbete med fysisk planering och deras bidrag till att nå miljömålen och friluftslivsmålen är mycket viktiga. Lokalt har LONA, den lokala naturvårdssatsningen, varit en stor framgång för att fånga upp och stötta kommunernas och lokala aktörers arbete med naturvård och friluftsliv.

Skogslandskapet är en viktig miljö för friluftslivet. Skogen har stor betydelse för både ekonomiska, sociala och miljömässiga värden och skogen kan bidra till utvecklingen mot ett hållbart samhälle både genom sociala värden och en giftfri cirkulär biobaserad samhällsekonomi. Med cirkulär ekonomi menar jag ett samhälle som är mer resurseffektivt med mer återbruk samtidigt som nya produkter kan vara råvara från skogen. Men skogen är inte bara produktion utan också en viktig miljö för ekosystemtjänster, rekreation och turism. Genom internationella konventioner har Sverige lovat att skydda värdefull skog men vi är idag långt ifrån de mål som finns.

I CBD, Konvention om biologisk mångfald finns ett mål om att minst 17 procent av alla land- och sötvattensområden av särskild betydelse för biologisk mångfald och ekosystemtjänster, ska skyddas till 2020. Det svenska etappmålsbeslutet från 2013 innebär att minst 20 procent av Sveriges land- och sötvattensområden respektive 10 procent av marina områden ska bevaras. De målen har också betydelse för friluftslivet.

Vi kan bli bättre på att underlätta friluftsliv och naturturism i skyddade områden. Våra nationalparker och naturreservat är en resurs som ska göras tillgänglig i så stor utsträckning som möjligt och rimligt. Hur kan olika aktörer bäst samverka i skyddade områden?

En utmaning är hur vi förenar en växande turismnärings med jordbruket, skogsbruket och allemansrätten. Behövs särskilda åtgärder för att bevara och utveckla friluftslivets värden och turismnäringen i relation till annan markanvändning som jord- och skogsbruk? Hur kan vår starka outdoorbransch medverka?

Jag vill påminna om friluftslivets bredd och de värden som är förknippade med – som det står i definitionen – ”vistelse utomhus i natur- och kulturlandskapet – utan krav på tävling”. Fysisk aktivitet och avkoppling som naturen ger innebär att friluftslivet har stort värde för folkhälsan. Kom också ihåg naturens estetiska värden, och den betydelse av sammanhang, social samvaro och inspiration till nya tankar och idéer som naturen kan ge. Jag vill särskilt framhålla friluftslivets betydelse för barn och unga och integrationen av nya svenskar. Men också den betydelse till sysselsättning och goda livsmiljöer som friluftslivets värden bidrar med.

Vi har tagit många steg framåt sedan regeringsskiftet hösten 2014, och vi arbetar vidare med friluftslivet. Det är ett långsiktigt arbete. Det involverar många olika aktörer från olika delar av samhället. Ni här i salen är alla delar av detta arbete. Jag vill verkligen betona de viktiga insatser som görs från alla delar av friluftslivs-Sverige! Var och en av er och era organisationer har en viktig roll för att få friluftslivet att lyfta.

Idag ska vi se framåt! Hur vill vi att friluftslivet ser ut om 20 år och vad ser ni som utmaningar, vad har ni för långsiktiga visioner?

Jag kommer att vara med under eftermiddagens redovisning för att lyssna på era tankar och förslag. Jag önskar er alla en produktiv dag, med kreativa och framåtsyftande diskussioner i eftermiddag. Tänk stort, tänk fritt, och kom gärna med vilda idéer! Vi kommer att ta till oss era tankar och erfarenheter när vi fortsätter att stega framåt i arbetet med att utveckla friluftslivet i landet. Och jag hoppas att det blir givande och inspirerande diskussioner för alla.

Tack för att ni medverkar och lycka till så ses vi igen i eftermiddag!

Målen för friluftslivspolitik – så har det gått

Eva Thörnelöf, Naturvårdsverket

Eva Thörnelöf redovisade uppföljningen av de tio friluftslivsmålen som Naturvårdsverket genomfört tillsammans med andra berörda myndigheter. Det är första gången som friluftslivsmålen följs upp. Fokus i uppföljningen har varit att se hur det har gått med åtgärderna samt bedöma utvecklingsriktningen till 2020.

Resultatet från uppföljningen visar att två av målen bedöms ha positiv utveckling, sju mål bedöms ha neutral/oklar utveckling och ett av målen bedöms ha negativ utveckling.

Det är viktigt att skapa ökad kunskap och intresse för friluftsliv samt att planera för det. Samlade bedömningen är att det är en positiv utveckling. Tätortsnära natur är viktig och det finns ökade förutsättningar för att utöva friluftsliv.

Uppföljningen mål för mål visar på följande resultat:

- Tillgänglig natur för alla: Öka tillgängligheten i natur- och kulturlandskapet. Positiv utveckling.
- Starkt engagemang: Ideella föreningars insatser för friluftslivet. Oklar utveckling.
- Allemansrätten: Allmänhet, markägare, föreningar och företag har god kunskap om allemansrätten. Neutral utveckling.
- Tillgång till natur för friluftsliv: Rik tillgång till natur för friluftsliv är regeringens mål: Neutral utveckling.
- Attraktiv tätortsnära natur: Runt Sveriges tätorter ska det finnas attraktiv natur. Neutral utveckling.
- Hållbar tillväxt och landsbygdsutveckling: Natur och kultur skapar attraktionskraft i hela landet. Neutral utveckling.
- Skyddade områden som resurs: Naturreservat och nationalparker ska göras attraktiva för friluftsliv. Positiv utveckling.
- Ett rikt friluftsliv i skolan: Barn och elever i skola och förskola bör ges goda möjligheter att vistas utomhus. Oklar utveckling.
- Friluftsliv för god folkhälsa: Att vistas utomhus är bra för hälsan, fysiskt som psykiskt. Oklar utveckling.
- God kunskap om friluftsliv: Mål för friluftslivspolitik: god kunskap om friluftslivet. Negativ utveckling.

Insatser för fortsatt framgång är kopplade till en mängd olika frågor, till exempel kommunernas planeringsarbete, regionala handlingsplaner för grön infrastruktur, arbete för ökad tillgänglighet, LONA-bidrag som verktyg i friluftslivsarbetet, stöd till friluftslivsorganisationer, arbete för att stärka friluftslivet i skyddade områden samt att stärka skolans roll.

Resultatet från uppföljningen av friluftslivsmålen redovisas i Naturvårdsverkets rapport 6700, Friluftsliv för alla.

Så får vi fler att upptäcka naturen

Per Klingbjer, ordförande Svenskt friluftsliv

Per Klingbjer inledde med att lyfta fram regeringens nya satsningar på friluftslivet. Det är mycket positivt med det förstärkta bidraget till Svenskt friluftsliv på 20 miljoner kronor, som innebär en ökning av bidraget till 48 miljoner kronor. De projekt som föreningarna nu har möjlighet att satsa på kommer exempelvis att nå mellan 50 000 och 100 000 nyanlända flyktingar. Ungefär tre fjärdedelar av de nya medlen kommer att gå till integrations- och mångfaldssatsningar. Den resterande fjärdedelen går till de områden som regeringen pekade ut i budgetpropositionen.

Friluftslivet ger många bidrag till samhällsutvecklingen och adresserar många politikområden. Uppföljningen av de friluftspolitiska målen visar att det finns mera att göra, det är viktigt att vi har en positiv utveckling för samtliga mål. Nu är första gången målen följs upp och en ny uppföljning planeras först om fyra år. Svenskt friluftsliv hade gärna sett en tätare uppföljning för att följa på vilka områden insatserna behöver förstärkas.

Det mål som har en negativ utveckling, kunskaperna om friluftslivet, är ett problemområde. Vi har idag en för låg kunskap om friluftslivet i Sverige, till exempel om barns friluftsutövande. Vi behöver den kunskapen för att ha ett bra beslutsunderlag för samhällsplanering och för det krävs det en väl etablerad friluftsforskning. Området bör prioriteras av regeringen i den forskningspolitiska propositionen som nu tas fram.

Att sänka trösklarna till friluftslivet är en annan fråga som är central. När 85 procent av befolkningen bor i tätorter så behöver samhället satsa på det tätortsnära,

enkla friluftslivet. Bland andra frågor som är angelägna kan nämnas vikten av långsiktighet och stabila förutsättningar för friluftslivet. Det finns en del utvecklingsbehov av lagar som är viktiga för friluftslivet som t.ex. socialavgiftslagen och terrängkörningslagen.

Oscar Trowald, *ungdomsansvarig Sportfiskarna*

Oscar Trowald berättade om projektet Klassdraget, som finansierats med bidrag från Svenskt friluftsliv. Det är en prova-på-satsning som vänder sig till barn i skolan. Sportfiskarna erbjuder skolor runt om i hela landet en aktivitet, där skolbarn under föreningens ledning får komma ut på en dags sportfiske under skoltid. Under 2016 räknar Sportfiskarna med att nå runt 12 500 barn i projektet.

Projektet pågår året runt och erbjuder fiskeglädje och friluftsliv. Allemansrätt och säkerhet är också frågor som tas upp under aktiviteterna, liksom samarbete och samvaro. Barnen får fiskespön, som de om de vill får ta med hem för att fortsätta att fiska på fritiden. För många barn kan projektet vara det första mötet med svensk natur och det har därför också en betydelse i integrationsarbetet. Fiske kan förena många olika kulturer!

Frågestund med Ericson, Thörnelöf, Klingbjer och Trowald

Under frågestunden lyftes bl.a. vikten av friluftslivsforskningen, som är av betydelse för kunskapsförsörjningen inom området. Forskning med anknytning till naturturism framhölls. En forskningsproposition är under beredning i ett tidigt skede och frågorna har relevans i bl.a. detta arbete.

Frågan om breddning av storstadsuppgifterna om skydd av tätortsnära natur till flera städer och regioner togs upp. Någon utvidgning av uppgifterna finns idag inte som förslag, men frågan är intressant.

Behov av en översyn av terrängkörningslagen efterfrågades med anledning av att användningen av skotrar och fyrhjulingar ökar och ställer till problem för såväl markägare som för naturmiljön.

Oscar Trowald, Eva Thörnelöf, Per Klingbjör och Gunvor G Ericson

En frågeställare lyfte fram behovet av bättre tillgänglighet till naturen för personer med funktionshinder. Här bör de ökade statliga anslagen till friluftslivet kunna innebära satsningar på förbättrad tillgänglighet av bl.a. vandringsleder.

Projekt *Klassdraget* når många skolor och vilka är framgångsfaktorerna bakom detta? Lokala fiskeföreningar är drivande och kan erbjuda ett helt koncept inom ett område där många lärare är osäkra. Sportfiskarna har inte lagt medel på marknadsföring.

Örebro planerar för friluftsliv – bra även för tillväxt och byggande
Björn Sundin, kommunalråd (S), Örebro kommun

Björn Sundin redogjorde för hur Örebro kommun arbetar strategiskt med att ge förutsättningar för friluftsliv och naturvård samtidigt som man genomför stora satsningar på byggande av bostäder.

Örebro kommun är stolt över att ha utsetts till årets friluftskommun 2012, 2013 och 2014. Det är ett långsiktigt arbete som började redan 1993 med tankarna på att omvandla en gammal soptipp till ett naturområde och senare naturreservat.

Idag har alla örebroare max 3 kilometer till ett naturreservat och kommunen har 20 natur- och kulturresevat. En viktig faktor är det stora förtroendet för kommunen, som kan exemplifieras med att en markägare skänkt skogsmark till kommunen för att det skulle bli naturreservat.

I Örebro är naturvärden och friluftsliv tydligt integrerat i översiktsplanen. Markförsäljning och naturvård ligger under samma kommunalråd. Vid exploateringsdiskussioner diskuteras inte "antingen eller" utan "både och", alltså både bevarad natur och ny bebyggelse. Örebro är den kommun där det byggs flest bostäder per capita, samtidigt har man bildat flest antal kommunala natur- och kulturresevat i landet, 20 stycken.

Vid exploatering används ofta kompensationsåtgärder. Ett exempel nämndes, där fyra miljoner kronor satsades på åtgärder som bullervallar, flytt av markskikt med naturvärden och uppsättning av fågelholkar. Detta finansierades genom att kommunen avsatte delar av intäkterna från markförsäljning till naturvård. Därutöver sker kompensation genom att köpa in mark och bilda naturreservat, ett krav från länsstyrelsen vid Natura 2000-prövning.

Björn Sundin poängterade att naturvärden och friluftsliv måste vara en naturlig del av planeringen. Grönst-

rukturen får heller inte enbart bli en bromskloss, sök kompromisser och kompensera för intrång/skador vid exploatering så kan bebyggelseutveckling och värnande av naturen gå hand i hand.

Outdoorbranschen och friluftslivet

*Sara Wänseth,
Scandinavian Outdoor Group (SOG)*

Sara Wänseth inledde med att berätta om friluftsin-
dustrin i Sverige och Norden. Scandinavian Outdoor
Group (SOG) är en sammanslutning av 54 varumärken
i de nordiska länderna, varav 33 företag i Sverige. Före-
tagens totala omsättning är 9,5 miljarder kronor.

SOG arbetar med samverkan mellan outdoor-företagen
inom flera olika områden. Man har bland annat export-
samarbete och jobbar mot målgrupper som återför-
säljare och press. SOG erbjuder kompetensutveckling
och så kallade Outdoor Summits för dessa grupper.
Frågor om hållbarhet är allt viktigare för medlem-
marna. Nätverkande och informella kontakter är också
en viktig funktion för SOG. Man har hittills inte vänt
sig direkt mot konsumenter i så stor utsträckning. För
medlemsföretagen är friluftsliv naturligtvis en bas för
verksamheten och flera av företagen har också varit
delaktiga i aktiviteter för att gynna friluftsliv, till
exempel Fjällräven Classic, ett årligt återkommande
vandrings-event i Lappland.

Sara tog också upp ett antal trender inom friluftsliv/
outdoor. Urban Outdoor är det tätortsnära friluftslivet,
lätt och tillgängligt där många människor bor. Mode
och outdoor får allt flera beröringspunkter och "van-
liga" klädföretag som t.ex. H&M tar fram kollektioner
som innehåller både fashion och funktion. En annan
trend är en större inriktning på aktiviteter som upple-
velser och äventyr än prestationer och utmaningar mot
klockan.

Nya produkter utvecklas, till exempel för Glamping
(glamorous camping), Hammocking (sova ute i avan-
cerad hängmatta). En trend är att utrustningen ska vara
lättvikt och samtidigt bekväm. Hållbarhet är också i
fokus, inte minst vad gäller kvalitet och material.
Wearable technology är en kombination av friluftsut-
rustning och teknologi.

Klimatförändringarna kan ge ändrade förutsättningar
för friluftslivet genom att säsonger förändras. Skridsko-
åkning förflyttas norrut, alternativa aktiviteter på skid-
orter behöver utvecklas, vandring kan bli en aktivitet
som i högre grad kan utövas året runt.

Saras slutord till konferensdeltagarna:

- Inspirera till friluftsliv!
- Sänk trösklarna för människor att komma ut!
- Lägg fokus på barnen!
- Följ trenderna på ISPO (världens största sport- och
outdoormässa)!
- Lyssna till generation Y!
- Stötta duktiga aktörer!

Från teori till praktik: Så når vi de friluftslivs- politiska målen med ny teknik

Kristofer Björkman, Outdoormap AB

Kristofer Björkman berättade om sin bakgrund som
webbentreprenör och friluftsentusiast. Han ligger
bakom flera kända webbtjänster, t.ex. Mynewsdesk.
Sedan några år är han med och skapar tjänsten Naturkar-
tan med syftet att flera människor ska hitta ut i naturen.

Teknik och entreprenörskap leder till tjänster som
människor använder. Kristofer visade med talande
exempel hur digitala tjänster underlättar människors
liv och hur människor använder digitala tjänster i sin
vardag. Allt från att beställa mat, boka bord på restau-
ranger till att boka resor, boende, kommunikationer.
Alla är idag ständigt uppkopplade och ihopkopplade.

Inom friluftslivet är den digitala tekniken dåligt spridd.
Här finns stora behov av utveckling!

Människor vill veta vad som finns att göra! En kartlägg-
ning av natur- och kulturmiljöer med platser, leder,
områden, faciliteter, aktiviteter, evenemang, nyheter,
intressenter och användare.

Människor vill vet vad som händer! De vill veta vad som
hände igår, vad händer idag, och imorgon? Vad gjorde
folk igår, vad gör de just nu, vad ska de göra imorgon?
Vilka är de, hur ser deras profiler ut, finns någon som är
lik mig? Vem kan och har gjort mest om vad? Vad
gjorde mina vänner igår, vad gör de idag, imorgon? Kan
jag följa med?

Kristofer Björkman

Människor vill söka och delta! Checka in. Skapa. Umgås. Kommentera. Rejta. Spara. Bevaka. Bidra. Planera. Fråga. Svara.

Med kombinationen entreprenörskap och ny teknik kan nya digitala tjänster utvecklas som hjälper människor att utöva friluftsliv. Teknik finns, men det krävs även entreprenörskap!

Frågestund med Sundin, Wänseth och Björkman

Kan entreprenörskap vara pådrivande när det är svårt att hitta någon som betalar? Vilka entreprenörer driver användandet av vandringsleder? Inom naturkartan jobbar man tillsammans med tjugo kommuner och sex länsstyrelser. Det tar dock för lång tid att få en större bredd. Bäst är om människor som besöker områden själva kan vara aktiva och lägga in användargenererat material i en applikation.

Det är viktigt att ha koll på den nya generationen; vad de vill och håller på med. De yngre vill följa, och följer det som andra gör. Vi ska samtidigt inte förkasta det traditionella friluftslivet.

Idag är det splittrat inom digital kommunikation. Kommuner jobbar i många fall för sig själva och försöker skapa sin egen applikation istället för att ta till vara kunskapen som finns. Det finns över 4 000 naturreservat och en mängd vandringsleder. En mängd information som måste ut till användarna, och här har entreprenörer en roll.

Det framhölls att kommuner och andra offentliga aktörer måste stå för öppna data och släppa in entreprenörer som kan utveckla nya tjänster.

Näringslivet borde i större utsträckning tänka längre. Lundhags säljer sina kängor, men gör de något för att få folk ut i naturen? Det finns ett och annat bra exempel i just outdoorbranschen, men det finns mer att göra.

REDOVISNING FRÅN DISKUSSIONSGRUPPER

Grupp A Hitta ut!

*Ordförande: Peter Westman,
Världsnaturfonden
Sekreterare: Börje Alriksson,
Miljö- och energidepartementet*

Sammanfattning

Diskussionerna i gruppen cirklade främst kring fyra nyckelbegrepp som är viktiga för att fler ska hitta ut i naturen: trösklar, inspiration, vägledning och tillgänglighet. Dessa kan i viss mån överlappa varandra. Gruppen menade att trösklar som kan vara begränsande för att människor ska bedriva friluftsliv utgörs bland annat av den enskildes attityder, kunskap och resurser men även att det kan finnas strukturella trösklar som behöver sänkas. Det finns behov att identifiera vilka trösklar som finns för att komma tillrätta med dessa. Diskussionerna om inspiration berörde betydelsen av att utevistelsen ska vara förknippad med attraktionskraft, lust, känsla och trygghet. Rollen som vägledare är ett ansvar som kan innehas av både offentliga aktörer så som myndigheter och kommuner genom de verksamheter de ansvarar för, samt friluftslivets frivilligorganisationer och företag inom friluftslivsbranschen. Förutsättningarna att nå ut till enskilda eller grupper av människor ser olika ut och gruppen betonade betydelsen av olika vägledande aktörers samverkan för att få fler att hitta ut.

Gruppens diskussioner om tillgänglighet rörde dels fysisk tillgänglighet så som närhet eller transportmöjligheter till och från naturen och dels tillgänglighet till bra information. För vissa handlar tillgängligheten också om att kunna hitta paketslösningar som omfattar t.ex. måltider, boende och möjligheter till andra upplevelser utöver utevistelsen.

Diskussioner

Antalet deltagare i arbetsgruppen var relativt stort och därför gjordes en indelning i tre smågrupper. Efter diskussionerna i smågrupperna samlades alla deltagarna åter i arbetsgruppen för att lista slutsatser.

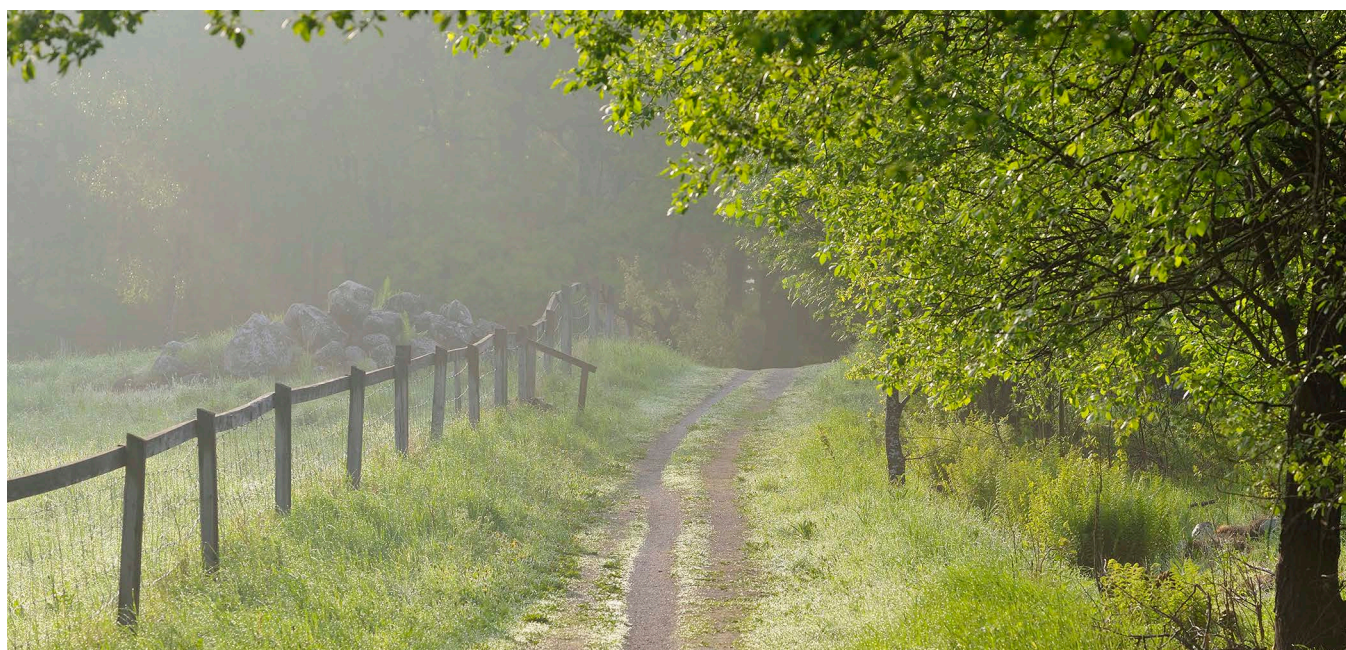
Baserat på gruppens inriktning fördes en diskussion om vilka trösklar som behöver tas bort för att fler ska hitta och komma ut i naturen. För den som redan ägnar sig åt ett aktivt friluftsliv kan det vara svårt att föreställa sig varför inte fler ägnar sig åt detta. Men är det en självklarhet att alla vill i alla lägen och att det mest handlar om att förstå att man missar något när man inte väljer friluftslivet framför andra aktiviteter?

En viktig utgångspunkt för de som vill vägleda andra bör vara tesen att friluftsliv i sig inte är ett egenvärde utan att det utgör ett mervärde. Vägen in i friluftslivet är individuell liksom i vilken form och omfattning det ska bedrivas. Det gäller att väcka en positiv känsla och att utgå från det som fungerar för den som får vägledning. Man måste vara både lyhörd och prestigelös och utgå från den situation som den man vill vägleda befin-

ner sig i. Introduktionen bör ske stegvis för att skapa trygghet i utevistelsen bland annat genom kunskap om hur man gör för att få en positiv upplevelse. Den kvarstående frågan blir då – hur når man den som man vill vägleda om friluftslivet?

En viktig ingång är de möjligheter som erbjuds via grundskolan och då framförallt att få möta naturen via Naturskolan. Verksamheten har som regel möjligheter att bistå med hjälpmedel så som lämpliga kläder vilket är en förutsättning för en inspirerande naturupplevelse. Blöta och kalla fötter ger inga bra minnen. Den som är sämst klädd styr hur verksamheten utformas en viss dag. För många kan praktiska kläder för utevistelse vara en resursfråga. Resursfrågan riskerar ofta att bli den begränsande faktorn i skolans verksamhet med inriktning på utevistelse. Exempel från friluftslivsorganisationerna arbete nämndes där de försöker bistå med hjälpmedel för att inspirera till en anpassad och därmed behaglig utevistelse. Även vuxna kan behöva en handfast vägledning både inför och under utevistelsen vilket kan tillgodoses av turledare.

För många frivilligorganisationer kan verksamhet i eller i anslutning till skolan vara ett första sätt att skapa nyfikenhet för friluftslivet. För att detta ska vara möjligt behövs i första hand skolans godkännande, vilket inte är en självklarhet att man får. Många verksamheter konkurrerar om att få sådana möjligheter och det är inte ovanligt att skolledningen säger nej.

Inledningsvis kan det också vara svårt att nå ut till ungdomar på grund av språkrelaterade trösklar eller deras ovana att tillbringa fritiden inom en frivilligorganisations verksamhet. Vissa nysvenska föräldrar kan också känna en osäkerhet inför organisationernas utåtriktade verksamhet för att nå nya målgrupper, baserat på negativa erfarenheter från barn- och ungdomsverksamheter från sina tidigare hemländer. Förutsättningarna för att lyfta in och utveckla integrationsaspekter i arbetet med friluftslivet diskuterades. Även i detta sammanhang betonades vikten av att kunna hitta en bra ingång för att kunna möta och vägleda den enskilde på en rätt anpassad nivå. Det gäller att kunna skapa en förståelse för vad som är möjligt och vilka de formella begränsningarna är när det gäller utevistelse och friluftsliv. Kunskap om allamansrätten är ett sätt att stärka individens säkerhet om vad man kan och får göra. Ett sätt att ta steget ut i naturen kan t.ex. vara att arrangera en picknick och utifrån detta utveckla intresset vidare. Någon nämnde att bland de alternativ som finns för matkassar som konsumenterna kan beställa och få hemkörda så vore det en god idé med ett alternativ för matsäck för en utflykt.

Behovet av tillbehör diskuterades i gruppen och särskilt när det kan finnas mode eller trender kring tillbehör för att utöva friluftsliv. För många är ekonomin en begränsande faktor som gör att man inte anser att man har råd att skaffa den utrustning som kan behövas. Om det dessutom finns ett mode som pekar ut vissa dyrare produkter som mer trendriktiga än billigare alternativ blir den ekonomiska tröskeln ännu högre. Ett par frågor restes om det var bättre förr när alla hade ungefär samma utrustning och om människor i allmänhet hade ett bättre friluftskunnande än vad som gäller idag. Svaret på dessa frågor blev att så inte alltid är fallet. Förutsättningarna såg möjligen annorlunda ut och utevistelsen bedrevs inte nödvändigtvis i samstämmighet med naturen. Sannolikt har det skett en förskjutning där nyttoaspekten för utevistelsen har blivit mindre dominerande till förmån för upplevelsen. Numer har inte samlande, jakt och fiske samma betydelse för hushålls ekonomin för de flesta människorna som tidigare. Till detta kommer en ökande konkurrens med andra fritidssysselsättningar och hur människor väljer att umgås i familjen och med andra. Många väljer kanske en halvdag med familjen i det stora varuhuset som erbjuder barnaktiviteter och en billig lunch, i stället för en gemensam tur ut i naturen.

En viktig aspekt för friluftsliv är tillgängligheten till naturen. Satsningar på tätortsnära natur är därför en viktig prioritering för att utevistelsen ska vara möjlig för många människor. En god infrastruktur underlättar tillgängligheten för de flesta. Bra förbindelser med kollektivtrafik, vägar och parkeringsplatser ökar tillgängligheten. Vissa kan även vilja ha möjligheter att köpa matsäcken i närheten av den plats som man planerar besöka. Utöver satsningar som görs i offentlig regi finns det också exempel på andra aktörer som tar initiativ för att öka tillgängligheten. Som ett exempel nämndes golfklubbar som ordnar skidspår på golfbanan på vintern. Närheten till naturen och anläggningar för friluftsliv kan också bli ett argument för en ökad attraktionskraft för boende. Därför är kommunernas arbete med detaljplanen ett viktigt verktyg för att skapa attraktivt boende i en god balans med bevarandet av natur och kulturvärden. Behovet av lättillgänglig och anpassad information om platser lämpliga för friluftsliv lyftes också som en förutsättning för tillgänglighet. I sammanhanget lyftes behovet att ansvariga myndigheter underlättar för detta genom att tillgängliggöra lämpliga underlag så som kartor m.m. som kan användas som grund för friluftsverksamhet. Ökad samverkan mellan myndigheter, kommuner och företag inom friluftsliv- och turistbranschen ökar förutsättningarna för attraktiva erbjudanden med anpassade lösningar för utevistelse.

I kommuner med hög byggnation är det inte ovanligt att grönområden exploateras för nya bostäder. En motreaktion till detta kan ses i det ökande intresset för stadsodling, dvs att människor utnyttjar möjligheten att odla egna grödor för mat och prydnad i stadsmiljön. Nyfikenheten för detta kan även vara en ingång för att utveckla ett intresse för friluftsliv.

Andra trender i samhället diskuterades också som en ingång för friluftsliv. För många erbjuder vistelsen i naturen en känsla av harmoni och lugn. Därför kan människor som söker efter dessa kvaliteter i andra verksamheter också utgöra en målgrupp för vilka friluftsliv kan erbjuda ett likvärdigt alternativ. Utelivet erbjuder även möjligheter till motion. Människors fysiska förmåga att röra sig fritt i naturen kan vara begränsande och förutsättningarna för anpassade aktiviteter eller andra anpassningar som underlättar utevistelse för dessa är därför viktiga att tillgodose.

Svårigheten att kunna mäta resultatet från insatser som olika aktörer gjort diskuterades. Det är oftare lättare att initiera en projektverksamhet än att mäta vilka resultat den ger. Dessutom finns en svårighet att förvalta den effekt som insatsen medfört under längre tid och att hålla ett nyväckt intresse vid liv. Liknande problem finns när det gäller att säkerställa hur individen upplever de mervärden som friluftslivet kan medföra. Erfarenheter som görs när det gäller att marknadsföra mervärden för olika produkter som t.ex. ekoproducerad mat, kan eventuellt användas för att föra ut positiva värden för friluftslivet.

Slutsatser från diskussionsgruppen

Positiv utveckling:

- Politisk vilja – ökade resurser
- Tätortsnära natur – attraktion för boende
- Friluftsliv – fysisk aktivitet. Tyst kunskap välbe-
finnande
- Hälsa viktigt
- Paketering
- Nya friluftsgupper – digitala lösningar
- Turismen ökar
- Naturen nya yogan -- många på väg samarbete,
klass/status

Utmaningar/problemområden :

- Polarisering – klassfråga
- Sänka trösklarna för att komma ut
- Väcka en känsla och bygg på det som finns
- Resurser och verktyg till de som genomför
- Nyanlända
- Bekvämligheten ökar
- Förtätning/städer
- Skolan – resurser minskar
- Exklusivitet – kostnad
- Kunskapsuppbyggnad
- Vägvisare/kunskap
- Stärka personlig relation
- Barn unga – ut
- Var är näringslivet – konkurrens i infloppet – kon-
sumismen
- Vilka är trösklarna egentligen.

Förslag till åtgärder:

- Utbildningsdepartementet och Skolverket ska se till
att skolorna tar sitt ansvar. Resurser ska sättas av för
detta.

- Friluftslivet ska likställas med idrottsrörelsen
avseende resurser
- Kommunerna fortsätta utveckla tätortsnära natur
- Varje kommun ska ha en Naturskola
- Styrning friluftsliv – läroplan
- Utomhuspedagogik in i läroplanen
- Utliv som skolämne – basnivå
- Uppmana kommunerna ha friluftspaner
- Ökad samverkan mellan olika aktörer
- Tillgängligheten öka
- Allemansrätten -- öka kunskapen om denna
- Sprida öppna data
- Stöd till aktörer
- Uppföljning
- Utflyktskasse
- Positiva incitament
- Naturguider
- Förutsättningar för initiativ till utveckling

Grupp B Tillväxt i det gröna

Ordförande: Maggie Javelius,

Naturvårdsverket

Sekreterare: Caroline Dickson,

Miljö- och energidepartementet

Det är viktigt att kedjan resa-bo-äta-göra är komplett, vilket bl.a. innebär att infrastrukturen måste fungera. T.ex. blir det problematiskt när nattåg till Jämtland dras in på grund av låg lönsamhet. Detta drabbar turismen och alla småföretag som är beroende av turismen i regionen.

Outdoorbranschen är en växande bransch. Allt fler människor vill ge sig ut i naturen. Hur kan kommunerna stimulera och ge stöd till de små företagen? Viktigt att arbeta med attityden till småföretagare i turistbranschen. Turismverksamheten betraktas ibland som "hobby" och bara de stora näringarna räknas. I den kommunala planeringen förbereds för industrier och marknadsplatser men hur kan man underlätta för sin besöksnäring och turism?

När aktiviteter ska genomföras i naturen är det många inblandade och viktigt med samordningen. Längs en vandringsled kan det t.ex. vara flera markägare, kommuner och länsstyrelser inblandade, vilket innebär att det är många kontakter som måste tas för den som pla-

nerar en aktivitet längs leden. Ett bra exempel, där man underlättat för de som behöver information och tillstånd, är Upplandsstiftelsen där en kontakt sköter kontakter med alla markägare. När det gäller regional samordning finns också bra exempel i Visit Småland och Visit Dalarna.

Naturvårdsverket har nyligen fått i uppdrag att se över landets vandringsleder, vilket sågs som positivt.

De flesta skyddade områden är kommersiellt underutnyttjade. Det finns ett hav av möjligheter för turismaktörer. Ett förtydligande om vad allemansrätten innebär skulle behövas med tanke på aktiviteter såsom mountainbike och skoter som växer i popularitet. Utövarna behöver vägledas om vad man får och inte får göra enligt allemansrätt och lagar.

Staten bör stå för basservice såsom information och toaletter (för skyddade områden och statligt ägd mark). Men med anläggningar i naturen så måste underhållet fungera, annars kan vi inte ta dit turister. Trasiga toaletter är sämre än obefintliga toaletter eftersom man planerar utifrån tillgängligheten.

Formerna för hur staten kan bidra till att utveckla turismnäringen genom att kanalisera besökare på NV:s nationalparkssidor till lokala entreprenörer behöver utvecklas, det systemet finns i t.ex. USA. Idag finns det en privat entreprenör som arbetar med ett länksystem till alla Sveriges nationalparker.

Det är en utmaning för naturguidningsbranschen att hitta en samsyn för samarbetet mellan kommersiella och icke-kommersiella aktörer och naturguider. Båda kategorierna behövs! Exempelvis statligt anställda länsstyrelseguider har ett samhällsuppdrag. Ett aktuellt samverkansprojektet genomfördes i Kosterhavets nationalpark 2015.

För att utveckla naturturismen måste ägardirektiven ändras för de statliga skogarna. Regeringen bör vara tydligare mot sina statliga verk och bolag i detta avseende. Man skulle kunna samla statens stora markägare (Sveaskog, Fastighetsverket, Fortifikationsverket, Naturvårdsverket) för en genomgång om vad de kan göra för att underlätta för friluftsliv, turism och för turistföretag. Sveaskog styrs t.ex. av avkastningskrav, det finns inget i deras uppdrag om att främja friluftsliv, kultur- eller naturvård. I Sveaskogs ekoparker, särskilt de "publika ekoparkerna" finns stora möjligheter att utveckla friluftsliv, natur- och kulturturism.

Visit Sweden och/eller Tillväxtverket bör ges i uppdrag undersöka hur de statliga markägarna och statliga företagen kan bidra för att deras marker bättre kan nyttjas för utveckling av friluftsliv och turism. Tillväxtverket har nyligen anslagit 40 miljoner kr (10 miljoner kr i fyra år) till utvecklingsprojekt inom natur- och kulturturism.

I friskvårdspengen är inte friluftsliv giltigt, lite ologiskt att det är accepterat att klättra inne men inte ute. Olika momssatser är också ett problem, likaså den borttagna rabatten på arbetsgivaravgiften på yngre än 26 år.

Positiva trender:

- Outdoorbranschen och besöksnäringen växer.
- Överenskommelser på gång mellan markägare och turistentreprenörer.
- Allt fler människor vill vara ute och nyttja våra naturområden.

Utmaningar och hinder:

- Brister när det gäller kedjan – resa, bo, äta och göra
- Länka företag från Naturvårdsverkets hemsida med nationalparkerna
- Gränsdragning kommersiellt och offentligt är viktigt
- Infrastrukturen måste stödja turistnäringen.
- Bra statistik saknas.

Åtgärder:

- Tydligare ägardirektiv från staten till Sveaskog, Fastighetsverket m.fl.
- Nationalparkernas sida (Naturvårdsverket) www.sve-rigesnationalparker.se bör länka till lokala företag.
- Ordning och reda i skogen: viktigt med ordnad skoteråkning, kunskap om allemansrätt, företagande som samverkar med markägare m.m.

Grupp C Storstadsdjungel och tätortsnatur

*Ordförande: Claes Svedlindh,
Länsstyrelsen i Östergötland
Sekreterare: Ingegerd Ward,
Naturvårdsverket*

Den stora utmaningen inom området är det mycket stora behovet av bostäder. Enligt Boverket behövs 700 000 nya bostäder fram till 2025. Hur klarar vi att samtidigt bygga och säkra tillgången på tätortsnära natur?

Positivt är en ökad medvetenhet om värdet av tätortsnära natur i kommunerna och även en vilja att arbeta med frågan. Positiva faktorer är även att det tillskjuts mera statliga medel till naturvård och friluftsliv, t.ex. till LONA. Friluftsliv är också en "trendig" aktivitet.

Det finns dock en risk att den tätortsnära naturen prioriteras ner i ljuset av bostadsbehovet. Därför måste frågor om tillgång till tätortsnära natur hela tiden lyftas parallellt med bostadsfrågan.

Det framfördes att det är viktigt att friluftslivsvärdena görs "hårda" genom t.ex. tydliga mätbara kriterier för grönområden så de blir en tydligare faktor i planeringen. Göteborgs stad har t.ex. kriterier med 300 meter till grönområde från bostäder, Stockholms stad har 200 meter.

Det är vidare viktigt att sätta tätortsnära natur i andra sammanhang än enbart friluftsliv. Det finns beröringspunkter med klimatanpassning, hushållning med jordbruksmark och grön infrastruktur. Tydligare uppskattningar av värden behövs, t.ex. för folkhälsa, gärna i kronor och ören om möjligt.

Översiktsplaneringen är en nyckelfråga – grönplaneringen i närheten av tätorter är ett tydligt kommunalt ansvar, och oftast är staten inte en så tydlig aktör i dessa frågor. Viktiga underlag kan vara friluftsplåner och likande. Jämfört med naturvärden är värden för friluftsliv inte alls lika väldokumenterade och det finns mycket att göra. Från Jönköpings län fanns ett exempel att man i länsstyrelsens vägledning till kommunernas översiktsplanering framhöll de friluftspolitiska målen.

Det framhölls också den strategiska betydelsen av att prata om "funktion" hellre än "värden" när det gäller friluftsliv för att få ett större genomslag i planeringen. Att ta fram tydligt planeringsunderlag för friluftsliv i GIS är strategiskt mycket viktigt. Skilj också på planeringsunderlag för biologisk mångfald och friluftsliv. Stockholms kommun har t.ex. kartlagt alla grönområden i kommunen från rekreati- och upplevelsesynpunkt.

Det framfördes att PBL borde ändras för att göra det obligatoriskt att redovisa tätortsnära natur i översiktsplanen. En invändning mot detta var att nuvarande lagstiftning kräver detta om än inte så specifikt, det är en istället en tillämpningsfråga.

I tätorternas omland möter bebyggelsen areella näringar – jord- och skogsbruk. Hittills har det ofta varit en fråga om att skydda eller bruka. Anpassad skötsel av t.ex. skogsmark behöver lyftas. Skogsfrågorna har ofta svårt att komma in i kommunernas arbete när inte kommunen själv är markägare. Skogsstyrelsen hade tidigare ett projekt med inventering av skogens sociala värden, som inte fullföljdes. I Örnsköldsvik arbetar kommunen tillsammans med markägare och Skogssty-

relsen i ett projekt med inspirationsskogar med anpassad skötsel. Man arbetar också med nyttjanderättsavtal mellan kommunen och markägare.

Ekonomiska bidrag, t.ex. LONA, framhölls som mycket värdefulla. Någon upplevde att LONA var för begränsat, t.ex. kan man idag inte få stöd till stadsodling och skolgårdar. LONA har ändå en mycket bred tillämpning idag men kan behöva kopplas till friluftslivsmålen. LONA ansågs vara en bra möjlighet för att lyfta idéer inom en kommun. Även projekt som inte kunde få LONA-bidrag har i vissa fall gått vidare med kommunal finansiering.

I storstadsregionerna har mycket av bebyggelseutvecklingen skett på gammal industrimark som sanerats och den marken börjar ta slut. Det kan väntas bli en konflikt mellan att bevara större sammanhängande områden och mindre grönområden insprängda i bebyggelsen. Mindre grönområden har stor betydelse för många grupper, t.ex. barn och äldre. Här finns också ett stort behov av kunskapsförsörjning om hur olika områden faktiskt nyttjas för friluftsliv och utevistelse.

Slutsatser från diskussionsgruppen

Positiv utveckling:

- Stort politiskt intresse och stor kunskap
- Mer resurser, stor anslagshöjning
- Ökat individuellt intresse för friluftsliv och hälsa – friluftsliv är trendigt!

Utmaningar/problemområden:

- Hur nå målet 700 000 bostäder och samtidigt få hållbara bostadsmiljöer med näraliggande friluftsområden. Både kompromisser och kompensationsåtgärder kommer att behövas.
- Att få ut så många människor som möjligt i naturen, få ut nya grupper genom att sänka trösklarna för naturbesök.
- Genomförandeunderskott och otydlig rollfördelning, dels mellan olika statliga myndigheter/aktörer, dels mellan stat och kommun.
- Framtida förvaltning.

Förslag till åtgärder:

- Stärk tätortsnära natur i kommunernas översiktsplanering. En möjlighet är en tvingande regel om systematisk redovisning av tätortsnära natur. En annan möjlighet är att ta fram kriterier för tillgång

till tätortsnära natur baserat på exempelvis arealer och avstånd till naturområden.

- Det saknas idag en bra skyddsform för mindre naturområden som inte är lämpliga som naturreservat. Kan reglerna om områdesbestämmelser förändras för att nå detta? Andra goda exempel kan lyftas fram såsom skötselavtal.
- Kunskapsläget om tillgången till tätortsnära natur behöver förbättras. Det behövs en tydlig statistik över tillgång till tätortsnära natur samt av friluftslivets nyttjande av naturen.
- Tänk livsmiljö och helhet. Naturen som vardagsrum, finrum, badrum...
- Stärk finansieringen till LONA och bredda syftet till friluftsmålen.
- Fler regioner med mellanstora städer kan få uppdrag/ jobba med tätortsnära naturuppdrag i likhet med de särskilda storstadsuppdragen om tätortsnära natur.

Grupp D – Är utekunskaperna hemma?

*Ordförande: Eva Sandberg,
Centrum för naturvägledning, SLU
Sekreterare: Lena Nerkegård,
Naturvårdsverket*

En utgångspunkt för diskussionen var att målet om forskning och statistik i friluftslivspolitikerna är det enda friluftsmål som har negativ utveckling.

Friluftslivsforskningen har växt fram under 1900-talets senare del med början i bl.a. Nordamerika. För Sveriges del var forskningen inom området tidigare ganska svag. Naturvårdsverket gjorde i början av 2000-talet en forskningsöversikt som ledde till etableringen av forskningsprogrammet Friluftsliv i förändring, finansierat av Naturvårdsverket. Programmet pågick i sex år och var en start för insamling av friluftstatistik och kunskapsförvaltning. En av slutsatserna efter programmet var att det behövdes en kunskapsnod inom friluftslivsforskning för att överblicka och samla resultat och trender inom friluftsforskning utifrån olika perspektiv. Ingen aktör har kunnat ta ett ansvar för förvaltningen av en sådan nod. Idag är friluftslivsforskningen splittrad som forskningsfält och saknar tydlig plattform. Årliga konferenser om forskning om friluftsliv har dock genomförts i samband med Tankesmedjan för friluftsliv, och ska i år integreras i Tankesmedjan.

Det kan vara svårt att avgränsa forskning om friluftsliv från andra frågor. Frågan ställdes om det är strategiskt riktigt att betrakta friluftslivsforskningen som ett eget ämnesområde? Friluftsliv har traditionellt kopplats ihop med vissa frågor som exempelvis turism och naturvård. Det är viktigt att peka på forskningsfältets bredd och att flera områden/kompetenser behöver rymmas i friluftsforskningen.

Det är önskvärt att någon institution får som uppgift att sätta friluftslivsforskning i centrum på lång sikt. En kunskapsnod behövs, och ett forskningsråd skulle kunna uppdras att föreslå en strategi för friluftsforskning. För närvarande sker mera tillfälliga insatser i form av begränsade uppdrag från t.ex. Naturvårdsverket. För att säkra områdets bredd och potential att förankras inom akademien bör en kunskapsnod omges med en serie tematiska centrum, t.ex. med hjälp av profilerade professurer vid olika lärosäten, kring friluftsteman som t.ex. hälsoaspekter, pedagogiska frågor, planering och upplevelsevärden.

För närvarande bereds en forskningsproposition, och det är bra att föda in idéer om friluftslivsforskning i det sammanhanget. Det kan finnas andra finansiärer än Naturvårdsverket, t.ex. Formas.

Ibland handlar det om att sammanställa och tillgängliggöra kunskap och inte alltid att ta fram ny kunskap. Ett exempel är hälsofrågorna, som inte fanns med inom Friluftsliv i förändring. Ett omfattande område, men som har stor relevans för utveckling av kunskap om friluftsliv.

Kunskapsbehoven inom olika sektorer måste också uppmärksammas. Exempelvis har Tillväxtverket fått ett uppdrag att göra en kartläggning av behov av kunskap och utbildning för turism. Samverkan mellan forskningen och berörda sektorer är därför viktig. Hur ska forskningsbaserad kunskap användas i verkligheten?

Bristen på statistik och annan kunskap om barn och ungas friluftsutövande framhölls som ett problem, då vi i dessa grupper sannolikt kan se en ganska stor förändring just nu. Andra områden med kunskapsbrister är integration och friluftsliv. Beprövad kunskap gäller inte längre och vi behöver kommunicera på nya sätt med nya svenskar. Kunskap behövs på kommuner och länsstyrelser hur man tar hänsyn till, planerar för och övervakar friluftslivsaspekter i samhällsplanering och förvaltning.

Problemen med brister i statistiken inom området diskuterades. Det är viktigt med långsiktig statistik. Ett statistikprogram för friluftsliv har tagits fram men har inte genomförts. Idag finns stora brister i statistiken, exempelvis i uppföljning av barn och ungas friluftsutövande.

SLU tog fram en nationell enkät om kvalificerade utbildningar inom friluftsliv 2015 (Naturvårdsverkets rapport 6701) som del i uppföljningen av friluftsmålen. Man kan se två tydliga trender. Lärarutbildningarna efterfrågar inte utbildning i friluftsliv i samma utsträckning längre och vissa universitet lägger ned utbildningarna. När forskningsmiljöer saknas kring ett ämne blir utbildningar som ändå ges känsliga och försvinner lätt när universiteten måste spara.

Slutsatser från diskussionsgruppen

Positiv utveckling:

- Ökande intresse för friluftslivfrågorna och en efterfrågan på och behov av kunskap. Exempel på aktuella frågor är friluftslivspolitik och dess uppföljning, hälsofrågor samt FN:s Sustainable development goals.
- Digitalisering öppnar nya möjligheter för kunskapsvård och kommunikation.
- Det finns en växande internationell forskning inom området.

Utmaningar/problemområden:

- Vi måste komma tillrätta med en för närvarande svag och fragmenterad forskning och bristande statistik.
- Det finns idag en kompetensbrist hos många olika aktörer.
- Samverkan behövs mellan flera myndigheter och departement då friluftslivet är tvärsektoriellt. Det finns en brist på långsiktighet och en risk för att frågor faller mellan stolar.

Förslag till åtgärder:

- Uppdra till Formas att ta fram en forskningsstrategi för friluftsliv, vilket också skulle kunna inkludera en forskarskola och professurer med inriktning friluftsliv.
- Tillskapa en kunskapsnod för långsiktig kunskapsvård och kommunikation, peka ut en aktör som ansvarig för att driva en sådan kunskapsnod.
- Rekrytera/efterfråga kompetent personal och vidareutbilda personal ger på sikt mer behov av friluftsliv i högre utbildning.
- I syfte att ge friluftslivsfrågorna en tydligare hemvist på central nivå i myndighetsvärlden bör Naturvårdsverket tillskapa en särskild enhet med tydligt ansvar för friluftslivsfrågor.

Grupp E Vilda idéer

*Ordförande: Stefan Berggren,
Miljö- och energidepartementet
Sekreterare: Ylva Birkne,
Miljö- och energidepartementet*

Friluftsliv har på flera sätt en positiv utveckling. Dels märks en positiv förändring att det har blivit en trend att vara ute, dels märks friluftsliv mer inom politik och näringsliv. Runt friluftslivet skapas en mängd värden för samhället som livskvalitet, attraktivitet, sysselsättning och arbete för en hållbar utveckling. Samverkan mellan olika aktörer har också blivit bättre i takt med att friluftslivets värden och målsättningar för friluftslivspolitikerna uppmärksammas mer. Det finns också ett blocköverskridande intresse för friluftslivet.

Många drivna entreprenörer arbetar med friluftslivsaktiviteter, upplevelser och naturturism, framför allt på landsbygden. Många aktiviteter som tidigare bedrivits

inomhus flyttar utomhus, vilket i vissa fall kan betecknas som en sportifiering av friluftslivet. Teknikutvecklingen med bl.a. digitalisering och öppna data skapar många nya möjligheter till innovationer för att tillgängliggöra natur- och kulturlandskap och olika destinationer. Sociala medier innebär också att allmänheten delar med sig av sina upplevelser till andra, ett slags miniguider som lockar andra att besöka platsen. Ny teknik kan ge ökad trygghet och kan locka ovana besökare att i naturen. Ny teknik och allmänhetens delaktighet kan också skapa möjligheter för förbättrad och mer innovativ samhällsplanering.

En utmaning att hantera är konflikter kring markanvändning och att bibehålla friluftslivets värden i landskapet. En viktig nyckel för att stärka friluftslivet är att integrera det gröna tillsammans med friluftslivet i samhällsplaneringen. Friluftslivet behöver uppmärksammas så att det får lika mycket plats i planeringsprocessen som andra värden. Det finns positiva exempel på kommuner som samtidigt och likvärdigt planerar för områden för friluftsliv/naturvård och behov av exploatering. En framgångsfaktor är samverkan, goda relationer och dialog mellan olika aktörer. LONA-bidraget har varit mycket positivt för kommunernas arbete.

Det finns ett fortsatt stort behov av att arbeta med attityder, att det gröna står i vägen för samhällsutveckling. Friluftslivets nyttor och värden behöver lyftas fram ytterligare, både i monetära och ickemonetära värden. Det behövs också mer kunskap om olika verktyg för att förvalta friluftsliv, exempelvis naturreservat, kompensationsåtgärder vid exploatering och anpassningar i skogsbruket. En utmaning i sammanhanget är behovet av en mer övergripande, regional planering i relation till kommunernas planmonopol. Kan starkare regionbildningar hjälpa till att lösa komplexa samhälls- och planeringsfrågor, särskilt i områden med stark urbanisering?

Friluftsliv är en samhällsfråga som spänner över ett flertal sektorer och myndigheter. Det finns ett fortsatt behov av att förbättra samverkan mellan olika offentliga aktörer, företag och ideella för att utveckla friluftslivet. Behovet av forskning och ökad kompetens om friluftsliv är fortsatt stort. Genom att ordna mötesplatser där olika aktörer kan lyfta frågor som berör friluftsliv kan samverkan öka och barriärer lättare rivas. På regional nivå kan Länsstyrelsen ordna arenor för sådana möten. Ett förslag är att Länsstyrelsen skulle kunna

underlätta för entreprenörer inom friluftslivet för att hitta vägar förbi strukturer och barriärer, exempelvis genom att ordna ett årligt draknäste för nya initiativ som "pitchas" av näringsliv och civilsamhälle och där beslutsfattande sker på plats. Det förekommer att myndigheter uppfattar att lagar ibland kan utgöra ett hinder för innovationer och samarbete. Utvecklingen i samhället går fort och juridiken är mer trög. Sponsring lyfts som ett exempel som skulle behöva utredas ytterligare.

En utmaning är att fortsätta utveckla friluftsliv för alla och för kommande generationer så att allemansrätt, barns hälsa och känslan för naturen värnas. Pedagoger, lärare och föräldrar behöver samarbeta mer för att barnen ska komma ut. Det civila samhällets organisationer är en viktig resurs som kan hjälpa skolorna att komma ut och som har kunskaper som kan levandegöra arter och platser. Positiva exempel är Svenskt friluftslivs Greenteam, där barn och ungdomar har möjlighet att testa tio olika friluftsaktiviteter, liksom Klassdraget som Sportfiskarna arrangerar. Det finns en risk att samhällets riskmedvetenhet och säkerhetstänkande bygger både mentala och fysiska hinder för aktiv utevistelse. Vi behöver kunskap, lärande och ansvar som komplement till samhällets säkerhetstänk.

Utövande av friluftsliv behöver få samma status och förutsättningar som idrotten har i samhället. Därför kan man med fördel jämföra friluftsliv och idrott för att stegvis göra dem mer likvärda i samhälle och politik. En konkret åtgärd är att det i framtiden bör vara möjligt att använda friskvårdsbidraget även för friluftslivsaktiviteter. De möjligheter naturen erbjuder för rehabilitering och för att främja fysisk och mental hälsa kan utvecklas på nya och innovativa sätt, exempelvis satsningar på naturupplevelser för att rehabilitera långtids-sjukskrivna. Varför inte ordna luftskepp till fjällen eller bygga retreats för seniorer i naturen, utanför tätorter och storstäder?

Slutsatser från diskussionsgruppen

Positiv utveckling:

- Samverkan mellan offentliga aktörer, näringsliv, civilsamhället och allmänheten
- Det är inne att vara ute. Natur, kvalitet, folkhälsa och sociala effekter av friluftsliv. Stort intresse för att vara ute och att sedan dela med sig av det på sociala medier. Sportifiering – många aktiviteter flyttar utomhus
- Politiken och näringslivet upptäcker styrkan i friluftslivet mer och mer. Drivna entreprenörer skapar ny och rolig verksamhet
- Friluftsliv i planering lyfts fram allt mer. Digitalisering och öppna data möjliggör upptäckten av naturen

Utmaningar/problemområden:

- Friluftsliv för alla – Mångfald samt barn och unga. Öka attraktionskraften och minska trösklarna. Behov av ökad samverkan, kompetens och forskning
- Konflikten om marken. Friluftslivet ska ta samma plats som andra viktiga frågor i samhällsplaneringen. Tydliggör nyttan (monetärt, folkhälsa, integration, livsglädje) och säkra tillgängligheten till naturen genom krav på närhet, kompensation och återställande.
- Behov av bättre kunskap om trender och utökad forskning om friluftsliv.
- Samverkan behöver förbättras mellan offentliga aktörer, näringsliv, civilsamhälle. Politiken behöver utbilda, engagera och driva mot beslutsfattande.

Förslag till åtgärder:

- Likställ friluftslivet med idrotten – steg för steg, över tiden
- Inför friskvårdsbidrag för friluftsliv
- Ordna draknäste för nya initiativ – för att hitta vägar förbi strukturer och barriärer med politiker i auditoriet och där näringsliv och civilsamhälle får pitcha olika förslag
- Satsa på innovativa naturupplevelser för långtids-sjukskrivna och skapa senior-retreats för seniorer i naturen, utanför tätorter och storstäder

Konferensprogram

Folk- och Naturkonferens 2016 – steg framåt för friluftslivet

Tid: 10 februari 2016 kl. 09:30-17:00 med möjlighet att delta på gemensam buffé efter konferensen.
Plats: Naturhistoriska riksmuseet, Stockholm. Vägbeskrivning: www.nrm.se
Twitter: #folkonatur

PROGRAM

Moderator: Henrik Ekman, vetenskapsjournalist

8.30 Kaffe och registrering

9.30 Inledning

Stefan Berggren, enhetschef Miljö- och energidepartementet samt Jan-Olov Westerberg, chef Naturhistoriska riksmuseet

Steg framåt för friluftslivet

Gunvor G. Ericson, statssekreterare Miljö- och energidepartementet

Målen för friluftslivspolitikerna – så har det gått

Eva Thörnelöf, Naturvårdsverket

Så får vi fler att upptäcka naturen

Per Klingbjör, ordförande Svenskt friluftsliv och Oscar Trowald, Sportfiskarna

10.40 Kort paus

10.50 Örebro planerar för friluftsliv – bra även för tillväxt och byggande

Björn Sundin, kommunalråd (S) Örebro kommun

Outdoorbranschen och friluftslivet

Sara Wänseth, generalsekreterare Scandinavian Outdoor Group

Från teori till praktik: Så når vi de friluftspolitiska målen med ny teknik

Kristofer Björkman, Outdoormap AB

Introduktion till eftermiddagen

12.00 Lunch (placering i diskussionsgrupperna)

13.00 Parallella diskussionsgrupper (inkl. eftermiddagskaffe)

15.30 Redovisning av diskussionsgrupper och avslutande diskussion

Avslutning – summering

Statssekreterare Gunvor G. Ericson

17.00 Konferensen avslutas

Konferensen Folk och Natur ägde rum 10 februari 2016. Regeringskansliet har sedan 1999 genomfört Folk- och Naturkonferenser i form av kreativa tankesmedjor. Syftet har varit att inhämta idéer, synpunkter och uppslag för att utveckla regeringens politik inom naturvård, lokal och regional utveckling och förvaltning av naturresurser.

Miljö- och energidepartementet

103 33 Stockholm • Tfn 08-405 10 00
www.regeringen.se/miljo